



Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository



Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

Վ. ԱՍՏՎԱԾԱՏՐՅԱՆ

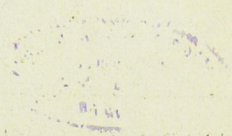
ԴԵՊՐԻՄԱՆԻՍԵԽՆԻԿԱԿԱՆ
ԴՊՐՈՑ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ — ՅԵՐԵՎԱՆ, 1930.

1911

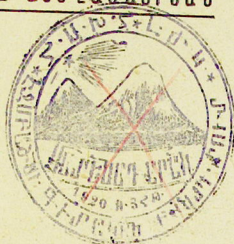
1911

1911

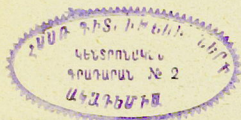


Վ. ԱՍՏՎԱԾԱՏՐՅԱՆ

371.42



ԴԵՊՈԶԻՏԱՐԻԱԿԱՆ
ԴՊՐՈՅ



ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ, — ՅԵՐԵՎԱՆ. 1930

ՆՎԵՐ ԱՐՏԱԿՈՒԹՅԱՆ
ԲԱՆՎՈՐՆԵՐԻՆ

Հր. № 1169.

Գրառեղակար № 6038 (բ)

Տիրած 3000.

Պետրասի առաջին տպարան վաղաքապատում:

Պատվեր № 169

ՎՈՐԱԿՅԱԼ ԲԱՆՎՈՐԻ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒ- ԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Վերակալ աշխատանքը տարբեր հասարակա-
կան շրջանում տարբեր է: Արտադրութեան մի-
ջոցների փոփոխման հետ միասին փոփոխվում
են նաև նրա ձևերն ու բովանդակութիւնը:
Տնտեսական-հասարակական դարաշրջանի զար-
գացման հետ փոխվում ու զարգանում և աշ-
խատանքը, աստիճանաբար կատարելագործվելով
և անցնելով ցածր աստիճանից դեպի բարձրը,
իսկ կոմունիստական հասարակակարգում աշխա-
տանքի ներկա ձևը, իհարկե, կփոխանա և մի-
անգամայն կփոխվի:

Մենք նպատակ չունենք կանգ առնելու յու-
րանչափ դարաշրջանի աշխատանքի ձևերի վրա,
այլ կնշենք, թե ինչպիսի արագ փոփոխութիւն
են առաջ բերում մեքենաների և ելեկտրակա-
նութեան գլուտը:

Արտադրութեան մեջ ելեկտրականութիւնն զոր-
ծադրելուց աշխատանքի բոլորովին այլ յուրահա-
տուկ պայմաններ են առաջ գալիս: Մեքենայի կազմ-
վածքը զարգանում ու բարձրանում է, փոքի հե-

տեանքով դարագանում և արտադրութեան պրոցես-
սը և հնարավորութիւնն ստեղծում, վոր բանվորն
տվելի ինտենսիւ աշխատանք կատարի և միա-
ժամանակ մի քանի մեքենա ղեկավարի: Նման
ղեպքում վորակյալ բանվորի աշխատանքի ձևերը
միանգամայն փոխվում են: Մի կողմից թեթևա-
նում և ֆիզիկական ուժի գործադրումը—կրճատ-
վում են ձեռքի աշխատանքի պրոցեսները, իսկ
մյուս կողմից բանվորից պահանջվում և զարգա-
ցում և մտավոր պատրաստականութիւնն:

Մեքենայացման լենթարկված արտադրութիւն-
ներ բանվորից պահանջում և լավ գիտենալ ու
հասկանալ մեքենայի կառուցվածքը և փոխանակ
նրա մի մասնիկը դառնալու՝ ինքնուրույնութիւնից
զրկվելու,—լինել նրա ղեկավարն ու տոն տվողը,
նրա հրամանատարը:

Դրա հետ միասին նա պետք և լինի պարտա-
ճանաչ, կամքի ուժի տեր և կատարած աշխա-
տանքների համար իրեն պատասխանատու զգա:

Նման բանվորների համար մտավոր պատրաս-
տականութիւնը անհրաժեշտ պայման և դառ-
նում: Մեքենան կանոնավոր ղեկավարելու հա-
մար անհրաժեշտ և վոչ միայն լուրացնել շարժե-
լու պրիոմներն ու կանոնները, ալլև անհրաժեշտ
և գիտենալ ու ըմբռնել արտադրութեան պրոցեսն
ամբողջապես՝ իր բազմակողմանիութեամբ: Նա

աշխարհն լավ պետք և ծանոթ լինի մեքենայի բո-
լոր մասերին, վոր նրա լուրաքանչյուր ձախի կամ
շարժումի փոփոխությունը նկատի, հասկանալերե-
վութի պատճառը և վերացնի, վորպեսզի արտա-
դրության ամբողջ ընթացքը չփոխվի:

Ժամանակակից վորակյալ բանվորի աշխատան-
քը կրում և իր մեջ արտադրության յերկու
ֆունկցիա: աչտեղ բանվորը վոչ միայն սոսկ
կատարող, մեքենաները արտադրող, այլև կազ-
մակերպող և: Կապիտալիստական հասարակակար-
դում, աշխատանքի բաժանման հետևանքով, այդ
յերկու ֆունկցիաները չեն միացվում, ահտեղ
մտավոր աշխատանքը բաժանվում և ֆիզիկակա-
նից: Խորհրդային Միության մեջ, արտադրու-
թյան փոխարարերությունների փոփոխություն-
ների հետևանքով, այդ յերկու ֆունկցիաների
միացումը ամենայն համառությամբ առաջ և
տարվում: Աչտեղ բանվորը վոչ միայն կատարող
և, այլև արտադրության պրոցեսը ղեկավարող:
Ժամանակակից տեխնիկան, խորհրդային պաշ-
տաններում, վոչնչացնում և վորակյալ և անվո-
րակ բանվորների աշխատանքի սահմանները և
հետագայում այն անջրպետը, վոր գոյություն
ունի կապիտալիստական հասարակակարգում մտա-
վոր ու ֆիզիկական աշխատանքի մեջ, կվերանա:
Արտադրությունը կազմակերպող բանվորը

պետք է ունենա կազմակերպչական ունակութիւններ, նրա աշխատանքը պետք է կրի ստեղծագործական բնույթ։ Արտագրութեան արտագրողականութիւնը բարձրացնելու համար նա պետք է կարողանա ավելի կատարելագործված մեքենաներ ստեղծել, ոգտագործելով գիտութեան վերջին նվաճումները, խորացնելու ու կատարելագործելու արդիւնաբերութեան մեքենայացումը և աշխատանքները գիտականորեն կազմակերպելու։

Սորհրդալին Միութեան մեջ բանվորը պետք է ունենա նաև այլ հատկութիւններ։ Լինելով արդիւնաբերութեան կազմակերպողը, պետք է լինի նաև նոր հասարակական փոխհարաբերութիւններ ստեղծողը։ Նա իր հեղափոխականութեամբ քանդելով, ջարդելով ու քաջացելով մարդկային հին փոխհարաբերութիւնները, պիտի ստեղծի նորը՝ սոցիալիստական հիմունքներով։ Նա իր մեջ պետք է կրի յերկու կարևոր հատկութիւն—պաշքարող և կառուցող։

Բնավորութեան այս կամ այն գծի ուժեղ կամ թույլ լերեան գալը կախված է այն սոցիալ-քաղաքական շրջանից, վորում նա ապրում և կապիտալիստական հասարակարգում նա իրեն լերեան է բերում վորպես հեղափոխական մարտիկ—պաշքարող։

Քորհրդալին Միութեան մեջ նա լերևան ե գա-
լիս վորպես պալքարող և կառուցող: Սացիալիս-
տական հասարակակարգում, յերբ դասակարգերը
կվոջնչանան, նա լերևան կգա միայն վորպես
կառուցող: Կնշանակի՝ նոր բանվորը պետք ե լի-
նի կազմակերպող և արդյունաբերող:

ԱՐՏԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿԶԱԿԱՆ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Սոցիալիստական վերակառուցման շրջանում, յերբ
կադրերի խնդիրը չափազանց լուրջ և հարվածա-
լին ե դրված մեր առաջ, հնդամյա պլանի իրա-
գործումը մեզնից պահանջում ե արագ և առանց
գանդաղելու պատրաստել կոմունիստական վոգով
դաստիարակված մասնագետներ մեր արտադրու-
թեան համար: Այդպիսի դաստիարակութուն կա-
րող և տալ միայն աշխատանքի դպրոցը:

Մարքսը աշխատանքի դպրոցի սկզբունքները
ձևակերպել ե դեռ առաջին Խնտերնացիոնալի
կոնգրեսում: Նրա լեզրակացութունն այն եր,
վոր գործարանալին աշակերտութեան ուսուցման
ձևը ամենակատարելագործված ժողովրդական
կրթութեան ձևն ե: Գործարանալին կրթութունը
կապված ե արտադրութեան և գործարանի հետ:

Գործարանը չափազանց մեծ դաստիարակչա-

կան նշանակութիւն ունի: Այստեղ աշակերտները նախ ծանոթանում են ապրանքների արտադրութեան հետ, արտադրութեան նյութական արժեքների հետ, լերկրորդ՝ պատկերացում են ստանում, թե մարդը ինչպես է կարողանում ազդել բնութեան վրա և հում նյութից պատրաստում իրեր, լերկրորդ՝ տեսնում են մարդկութեան աշխատանքի գիտական արդիւնքները՝ ինչպես ելեկտրականութիւն, քիմիա և այլն, կապում դպրոցում տեսականորեն անցած նյութերը գործնականի հետ, կյանքի լերկութիւնները, բնագիտութիւն, մեխանիկա և այլ առարկաները ուսումնասիրում իրական կյանքում և շորերորդ՝ մասնակցելով արտադրութեանը՝ աշակերտները գործնականորեն տեսնում են մարդկանց փոխաբաբերութիւնները արտադրութեան մեջ: Գործարանը հանդիսանում է բանվորների հասարակական կյանքի կենտրոնը, և յետոյ դպրոցը կառուցված լինի գործարանին կից, աշակերտները հնարավորութիւն կունենան հենց տեղն ու տեղը ուսումնասիրել ժամանակակից հասարակարգը իր զարգացման պրոցեսում: Գտնվելով բանվորական շրջանում՝ նրանք յուրացնում են նրանց փորձն ու կոլեկտիվիստական հոգեբանութիւնը, մանավանդ, վոր գործարանը իր աշխատանքի բնութիւնով ազդում է նրանց վրա, պատ-

բաստում ե կարգապահ մարդիկ: Գործարանը կարգապահութիւն տարածող միջավայր ե հանդիսանում, աշակերտների մեջ կարգ ու կանոնին հետեւելու, ճշտութեամբ պարտականութիւնները կատարելու զգացում մշակում:

ՊՈԼԻՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ԵՅՈՒԹՅՈՒՆԸ

Աշխատանքի դպրոցի առանձնահատկութիւններին մեկը նրա պոլիտեխնիզմն ե:

Մարքսն ու Ենգելսը հանդիսանում են պոլիտեխնիկական կրթութեան հիմնադիրները, վորոնք գտնում են, վոր պոլիտեխնիկական կրթութեան ձեւմենտները առաջ են դալիս կապիտալիստական հասարակակարգում, լա՛ն կիրագործվեն պրոլետարիատի դիկտատուրայի որով, իսկ կոմունիստական հասարակակարգում ամբողջապէս հնարավորութիւն իունենան կենսագործվելու կյանքում:

Պոլիտեխնիկական կրթութիւնը պրոլետարիատի դասակարգային զենքն ե և տնտեսական ու կուլտուրական զարգացման միջոցը:

Մարքսի ու Ենգելսի նախորդները խոսել են միայն աշխատանքի դպրոցի և պոլիտեխնիկական կրթութեան վորոշ ձեւմենտների մասին, բայց պոլիտեխնիկական կրթութիւնը արդիւիսի դրվածքով,

ինչպես այժմս մենք հասկանում ենք, դրութիւնն չի ունեցել: 18-րդ դարում աշխատանքի դպրոցի դաստիարակութեան սկզբունքի մասին խոսել են Ռուսսոն ու Պետալոյցցին: Նրանք հայտարարել են լերեխաների բազմակողմանիորեն զարգացնելու սկզբունքները արհեստակցական և մանուֆակտուրային արդյունաբերութեան հիման վրա: 19-րդ դարի սկզբներին Ռոբերտ Ուուենը աշխատում էր նույնիսկ գործնականորեն կապել ուսուցումն արտադրական աշխատանքների հետ և ունեցել է վորոշ հաջողութիւններ: Նրա փորձն էր նույնիսկ վորոշ հիմք է ծառայել Մարքսի Ենգելսի պոլիտեխնիկական կրթութեան սկզբունքներին:

Նրանք ուսումնասիրելով կապիտալիստական արտադրութիւնը, վորի զարգացումը պոլիտեխնիկական կրթութեան համար նախադրյալներ է ստեղծում, հաստատեցին, վոր մանր արդյունաբերութիւնը, կապիտալիզմի որով, անխուսափելիորեն պետք է կործանվի. նա չի կարող դիմանալ խոշոր արդյունաբերութեան մրցմանը, վորը զարգանում է կուտակման և կենտրոնացման ուղիներով և վորի հետևանքով հասարակական զարգացման բարձր աստիճանում տնտեսական հիմք է դառնում վոչ թէ մանր արդյունաբերութիւնը, այլ խոշորը, վորից և չեզրակացութիւն

ե տրվում, թե ապագայի դպրոցը առաջ կգա խոշոր արդյունաբերութեան պայմաններում:

Պոլիտեխնիկական կրթութեան նպատակն և դաստիարակել ու պատրաստել բազմակողմանիորեն զարգացած մարդիկ, այսինքն բազմակողմանի զարգացում ունեցող տրտադրողներ: Այդ բըդխում և արտադրութեան պահանջներից, վորովհետև բազմակողմանի զարգացած մարդիկ բարձրացնում են աշխատանքի արտադրողականությունը, հետևապես պոլիտեխնիկական կրթությունը իրագործում և յերկու նպատակ. նախ՝ նա բարձրացնում և հասարակական արտադրողականությունը և յերկրորդ՝ նա հանդիսանում և վորպես մեթոդ դաստիարակելու բազմակողմանի զարգացած մարդիկ: Մաքսը բազմակողմանի զարգացած մարդիկ հասկանում եր այնպիսի մարդիկ, վորոնք արդյունաբերութեան արտադրութեան գիտական հիմունքներին ծանոթանում են վոչ միայն տեսականորեն, այլ և գործնականորեն, անմիջապես մասնակցելով արտադրութեան պրոցեսին: Նա գըրում և. «կրթություն առնելով մենք յերեք բան ենք հասկանում. 1. մըտավոր կրթություն, 2. այնպիսի ֆիզիկական զարգացում, վոր տալիս են մարմնամարզական դպրոցն ու զինվորական վարժությունները, 3. պոլիտեխնիկ դաստիարակություն, վոր ծանոթաց-

նում ե արտադրական բոլոր պրոցեսների ընդհանուր գիտական սկզբունքներին, և միևնույն ժամանակ լերեխալին ու դեռահասին արտադրութւան բոլոր տարրական գործիքների հետ վարվելու գործնական ունակութւուններ և տալիս»։ Այդ վերոհիշյալ չերեք գծերով են բնորոշւում բազմակողմանի զարգացած արտադրողները — մտավոր ու ֆիզիկական զարգացում և պոլիտեխնիկական կրթութւուն։

Այդ նույնը հաստատում ե նաև ինքը ընկ. Լենինը, վորն ասում ե. «Անկարելի չե պատկերացնել ասպագա հասարակութւան իդեալը, առանց միացնելու ուսուցումը լերիտասարդ սերնդի արտադրական աշխատանքներին», — վոչ ուսուցումն ու կրթութւունն առանց արտադրական աշխատանքների, վոչ արտադրական աշխատանքներն առանց գուգընթաց ուսուցման ու կրթութւան, չեն կարող դրվել այն բարձրութւան վրա, վոր պահանջում ե տեխնիկայի ժամանակակից մակարդակն ու գիտութւան դրութւունը։

Մարքսն ասում ե. «Գործարանային սխաեմից առաջ լեկավ ասպագա դաստիարակութւան սողմերը, վորը վորոչ հասակի բոլոր լերեխաների համար արտադրական աշխատանքը կմիացնի ուսուցման ու մարմնամարդութւան հետ, ըստ վորում դա վոչ միայն հասարակական արտադրու-

թիւան բարձրացման մեթոդ կլինի, այլև բազմակողմանիորեն զարգացած մարդիկ կստեղծի»:

Այս ցիտատի մեջ Մարքսը բնորոշում է պոլիտեխնիկական կրթութիւնն ամբողջ եւութիւնը: Նա աշտեղ ցույց է տալիս, վոր պոլիտեխնիկական կրթութիւնը, ինչպէս մի փոքր առաջ ասացինք, ծնւում է գործարանային սիստեմից և սոպագայի դաստիարակութիւնն սաղմն է հանդիսանում, վոր ալդպիսի դաստիարակութիւնն եւութիւնն ալն է, վոր միացնում է յերեխաների արտադրական աշխատանքները ուսուցման և մարմնամարզութիւնն հետ, վոր հենց արտադրութիւնն պրոցեսի ժամանակ ել կդաստիարակվեն յերեխաները վորոշ հասակում, և վոր ալդպիսի դաստիարակութիւնը ծառայում է վորպէս հասարակական արտադրութիւնն բարձրացման մեթոդ և բազմակողմանիորեն զարգացած մարդկանց դաստիարակելու ձև: Հետեապէս պոլիտեխնիկական կրթութիւնն ամենահիմնական, բնորոշող կետը յերեխաների արտադրական աշխատանքները ուսուցման և մարմնամարզութիւնն հետ ձուլելն է:

Պոլիտեխնիկական կրթութիւնն սկզբունքների մասին գրված է նաև կոմկուսակցութիւնն ծրագրում, ուր ասված է. «անցնել ձրի, պարտադիր, բնդհանուր և պոլիտեխնիկական կրթութիւնն (վո-

ըր տեսականորեն ու գործնականորեն ծանոթացնում ե արտադրութիւն բոլոր գլխավոր ճյուղերի հետ) մինչև 17 տարեկան լերկու սեռի բոլոր լերեխաների համար»:

II աստիճանի դպրոցների պրոֆեսիոնալիզացիայի ժամանակ ընկ. Լենինը գրում է. «II աստիճանի դպրոցների (ավելի ճիշտ II աստիճանի բարձր խմբերի, 12-17 տ.) խնդիրն է տալ իր գործը կատարելապես իմացող, միանգամայն ընդունակ վարույեա դառնալու և փոխարինելու դրա համար գործնականորեն պատրաստված»:

— աստղծագործին,

— հյուանին,

— փականագործին և այլն:

Այն տարբերութեամբ, սակայն, վոր այդ «արհեստավորը» ընդհանուր լայն կրթութիւն ունենա (գիտենա... այս ինչ, այս ինչ գիտութիւնների հիմունքները. — ճշտորեն ցույց տալ—վոր), կոմունիստ լինի (վորոշակի ցույց տալ, թե ինչ պետք է գիտենա), պոլիտեխնիկական աշխարհահայացք ունենա և պոլիտեխնիկական կրթութիւն հիմունքներին տիրապետի»...:

Վերև բերված ցիտատներից պետք է գալ հետևյալ լեզրակացութիւնը. — պոլիտեխնիկական կրթութիւն հիմնական գծերն են.

1. Յերեխաների անմիջական մասնակցութիւնը արտադրական աշխատանքներում:

2. Տեսականորեն և գործնականորեն ծանոթանալ արտադրական բոլոր պրոցեսների ընդհանուր գիտական սկզբունքներին:

3. Արտադրական աշխատանքը միացնել համապատասխան ֆիզիկական դաստիարակության և մտավոր զարգացման հետ:

Անցողիկ շրջանի դպրոցի համար պետք է տաճանձնապես ընդգծել լեռեխանների հասարակական արտադրական աշխատանքի դաստիարակչին, սոցիալական դաստիարակչական բնույթը: Հասարակական-արտադրական աշխատանքների տեսակներից մեկը հասարակական-ոգտակար աշխատանքն է, ուստի հասարակական-ոգտակար աշխատանքը անցողիկ շրջանի պոլիտեխնիկ դպրոցի նշաններից մեկն է:

Կրուպսկայան պոլիտեխնիկական կրթության բնորոշող գծերին ավելացնում է մի նոր գիծ. «Մենք մեր «պոլիտեխնիկացիալի» հասկացողությանը պետք է մի հավելյալ գիծ ել ավելացնենք. մենք պետք է լեռեխաններին լույս միայն աշխատանքի գլխավոր, հիմնական տեսակներին սովորեցնենք, այլև անհնաժեշտ է, լուր նրանք (լեռեխանները) իրենց ձեռք բերած տեխնիկական ու գլուղատնտեսական գիտությունները սովորեն գործադրել չափազանց բարդ ու բազմազան պայմաններում»:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՅԵՎ ՊՈԼԻՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ
ԴՊՐՈՑԻ ՏԱՐԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

Վորպեսզի աշխատանքի դպրոցը շփոթենք պոլիտեխնիկական կրթության հետ, պարզաբանենք նրանց փոխհարաբերությունը, տեսնենք կամ նրանց մեջ նմանություն, կարելի՞ չէ արդյոք նրանց շփոթել միմյանց հետ։ Նմանեցնել պոլիտեխնիկական դպրոցը աշխատանքի դպրոցին բոլորովին չի կարելի. աշխատանքի դպրոցի հասկացողությունը բավական լա՛յն է և առաձգական, նա կարող է ունենալ բազմազան բովանդակություն։ Աշխատանքի դպրոցի սկզբունքները պաշտպանում են զանազան դասակարգեր, իսկ պոլիտեխնիկական դաստիարակությունն առաջադրում է միայն պրոլետարիատը։ Դա չի նշանակում, թե աշխատանքի դպրոցի դաստիարակությունը զուրկ է դասակարգալի՛ն բովանդակությունից։ Աշխատանքի դպրոցի ելությունը պայմանավորվում է տվյալ հասարակակարգի տիրող դասակարգի նպատակադրումներով։ Բուրժուական պետությունների աշխատանքի դպրոցը հանդիսանում է իբրև միջոց տարածելու իր ազդեցությունը աշխատավոր լա՛յն մասսայի վրա և պատրաստելու նրանցից իրեն համար լավ մասնագետ բանվորներ, բայց վո՛չ արտադրություն

կազմակերպողներ: Սարհրդալին դպրոցն ընդհա-
կառակը աշխատանքալին դաստիարակությունն
անց և կաջնում պրոբետարիատի փոզու պահանջ-
ների համեմատ:

Պոլիտեխնիկական դպրոցը չի կարող հակա-
դրվել աշխատանքի դպրոցին. նա վերջինի գա-
նազան ձևերից մեկն է: Բայց ամեն տեսակի
դպրոց պոլիտեխնիկական չի, փորզվհետև նա
(աշխատանքի դպրոցը) զանազան նյութական
բազա ունի, փորը համապատասխանում է ար-
տադրության փոչ միաջն ժամանակակից, ալլև
աշխատանքի լետամնաց ձևերին, նախած թե
պատմական զարգացման փոր կտապներն և ար-
տացյուում: Նյութական բազալի բազմազան բը-
նուլթով էլ փորոշվում և աշխատանքալին դաս-
տիարակության զանազան ձևերը: Պոլիտեխնիկա-
կան դպրոցը ապագալի դպրոցն է. նա ծնունդ
և առնում արդյունաբերության արտադրության
պալմաններում, սակալն աշխատանքի դպրոցը
կարող և պրոֆեսիոնալ դպրոց լինել: Պոլիտեխ-
նիկական դպրոցը ժխտում և սոփորողներին մաս-
նագիտական պատրաստություն տալը:

Պոլիտեխնիկական դպրոցը հանրակրթական և.
նրա նպատակը չի մասնագիտացնելը, ալլ
ընդհակառակը նա հասկացողություն և տալիս
ընության, աշխատանքի, սոցիալական կյանքի

մասին, խորապես տարբերելով մյուս հանրակրթական դպրոցներից: Պոլիտեխնիկական դպրոցը գիտությունը տալիս է վոչ թե կյանքից կտրված, այլ կոնկրետ իրականության կապակցությամբ, լեռնխաների արտադրության պրոցեսների ակտիվ մասնակցությամբ:

ՊՈԼԻՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆԸ ՎՈՐՊԵՍ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Պոլիտեխնիկական դպրոցը չի ժխտում նույնպես և սոցիալական դաստիարակությունը:

Սոցիալական դաստիարակությունը զարգացնում է լեռնխաների հասարակական բնագոյները, հասարակական ունակությունները և դասակարգալին ինքնագիտակցությունը: Այդ իրագործվում է մանկական ինքնավարության կազմակերպման միջոցով, հասարակական կյանքին ակտիվ մասնակցությամբ, տալով մանկական աշխատանքներին արտադրական ու հասարակական բնույթ, ալն ձևով, վոր կոլեկտիվիստական ունակություններ տա:

Յերեխաների արտադրության մասնակցելը վոչ միայն արտադրության տեխնիկալին և սովորեցնում նրանց, այլև աշխատանքի պայմաններից բղխող հասարակական կյանքին: Նրանք ուղադրություն են դարձնում մարդկանց հարա-

բերութիւնն վրա արտադրական պրոցեսի միջոցին, բանվորների ու գյուղացիների տնտեսական դրութիւնն ուսումնասիրելիս ու նրանց քաղաքական պայքարի բնութիւն և ձևերին ծանոթանալու ժամանակ: Պոլիտեխնիկական գպրոցը սոցիալական դաստիարակութիւնը կառուցում և գործարանային մթնոլորտի շրջապատում: Յերբ խոսում ենք պոլիտեխնիկ դաստիարակութիւնն մասին, ապա հենց դրա հետ հասկացվում և և սոցիալական դաստիարակութիւնը—մեկը մյուսին հակադրվել չեն կարող: Պոլիտեխնիկական դաստիարակութիւնը, առանց աճող սերնդի բազմակողմանի զարգացման, անմիտ բան և: Պոլիտեխնիկ գպրոցը յերիտասարդ սերնդին բազմակողմանիորեն պատրաստելով արտադրութիւն համար, միեւնույն ժամանակ պատրաստում և այդ սերունդը նաև բազմակողմանի հասարակական գործունեւութիւն համար: Ամեն մի արտադրող պետք և վոչ միայն նյութական արժեքներ ստեղծի, այլև կարողանա կառուցել արտադրութիւնը, դեկավարել տնտեսութիւնը, մասնակցելով հասարակական կազմակերպութիւններին:

ՊՈԼԻՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԳՈՐԾՆԱԿԱ- ՆՈՐԵՆ ԿԻՐԱՌՈՒՄԸ

Պոլիտեխնիկական կրթութիւնն բազան հանդիսանում է արդյունաբերութիւնը և վոչ թե արհեստն ու ձեռքի աշխատանքը:

Մանուֆակտուրայի շրջանում, յերբ դեռ
զարգացած չէր արդյունաբերութիւնը, պոլի-
տեխնիկական կրթութիւնն ասելով հասկանում
ելին ձեռքի աշխատանքը: Գոյութիւն ունէր վո-
րոշ հոսանք, վոր պոլիտեխնիկական կրթութիւն
բազան ընդունում էր ձեռքի աշխատանքը, իսկ
Մարքսը, ինչպես ասացինք վերևում, գրում է,
վոր պոլիտեխնիկական դպրոցը ծնունդ է զոր-
ծարանային սիստեմի:

Վերոհիշյալներէց լեինելով, կարող ենք պոլի-
տեխնիկական կրթութիւնը բնորոշել հետեւյալ
ձևով.—պոլիտեխնիկական կրթութիւնն ասելով
հասկանում ենք այնպիսի դպրոց, ուր

1. Դպրոցը կցված է արտադրութեանը և դպրո-
ցում գոյութիւն ունի արտադրական աշխատանք:

2. Դպրոցի ծրագրա-մեթոդական աշխատանք-
ներում տվյալ արտադրութիւնը կազմում է գլը-
խավոր առանցքը:

3. Դպրոցն ունի ուսումնական արհեստանոցներ
և այդ արհեստանոցները մտնում են տվյալ տըն-
տեսական հիմնարկի արտադրական պրոցեսի մեջ
և կազմում նրա արտադրական ցիխը:

4. Դպրոցն իր ամբողջ աշխատանքներով մըտ-
նում է այդ արտադրութեան աշխատանքի ծրագրի
մեջ և վոշ միայն աշակերտութիւնը, այլև մանկա-
վարժական ուժերը կապված են այդ տնտեսու-
թեան հետ:

5. Դպրոցը տանում է մի շարք հասարակական անհրաժեշտ աշխատանքներ:

Պոլիտեխնիկական դպրոցի ելեմենտները սկիզբն են առել կապիտալիստական ինդուստրիայի ժամանակ, բայց այդ դպրոցը չի կարող լրիվ կերպով գործել այդ հասարակակարգում, և Մարքսը գրում է, «վոր չեթե գործարանատիրոջ փոքրիկ զիջումը կարող է հնարավորութուն ստեղծել տարրական կրթութունը միացնել գործարանի հետ, կնշանակի բանվորներին իշխանութունը լիակատար հնարավորութուն կտա ավելի լայն շափով իրագործել այդ և դպրոցում արժանի տեղ տալ գործարանային աշխատանքներին»:

Ընկ. Լենինը պոլիտեխնիկական կրթութունը ժամանակակից հասարակակարգի փոփոխության ամենագլխավոր միջոցներից մեկը համարելով, դեռ 20 թվին գրում է. «Անպայման խնդիր դնել անհապաղ պոլիտեխնիկական կրթության անցնելու, կամ ավելի ճիշտ—անհապաղ իրականացնելու մի շարք հենց այժմ արդեն մատչելի քայլեր—պոլիտեխնիկական կրթության ասպարիզում»:

Սակայն քաղաքացիական պատերազմը, չերկրի տնտեսական քայքայումը, կուլտուրական հետամնացութունը հնարավորութուն չեն տվել այդ իրագործելու: Բայց այժմ, ինչպես գրում է Ընկ. Կրուպսկայան I համամիութենական պոլիտեխ-

նիկական կրթության համագումարի թեզիսներում, «Ժողովրդական տնտեսության արագ թափը բանվորական ուժերի վերախմբումն է կատարում — փոփոխում է նրանց զբաղմունքի բնույթը, դարձնելով ել ավելի մասսայական, ել ավելի խոր: Մեր ժողովրդական տնտեսության վերակառուցումը հրամայողաբար պահանջում է հարմարվել արմատապես փոխվող ֆունկցիաներին, վորը կարող է տալ միայն կանոնավոր — ուղիղ դրված պոլիտեխնիկական կրթութունը: Պոլիտեխնիզմը կարող է բավական խոշոր շափով հարթել այն դժվարությունները, վոր կապված են վերակառուցման արագ թափից»։

Առաջին Խտերնացիոնալի առաջին կոնգրեսի բանաձևում Մարքսը գրում է. «Ֆիզիկական հիմունքներից լեխնելով, մենք անհրաժեշտ ենք համարում, վոր լերկու սեռի լերեխաներն ու դեռահասները բաժանվեն լերեք կատեգորիայի, վորոնք և պետք է տարբեր պայմանների մեջ գրավեն: Առաջին կատեգորիան ընդգրկում է 9 — 12 տարեկան լերեխաներին, լերկրորդը՝ 12 — 15, իսկ լերրորդը՝ 16 — 17 տարեկան դեռահասներին: Մենք առաջարկում ենք, վոր առաջին կատեգորիայի զբաղմունքի տեղդութունը վորևե արհեստանոցում կամ ընտանեկան տնտեսության մեջ որենքով սահմանափակվեր լերկու ժամով, հասակի

լերկրորդ կատեգորիային՝ չորս և լերրորդը՝ որական վեց ժամով...

9 17 տարեկան լերեխաների և դեռահասների լերեր հասակային կատեգորիաների բաժանելը պետք է համապատասխանի մտավոր, մարմնամարդական և պոլիտեխնիկական դաստիարակության աստիճանական և պրոգրեսիվ ուսումնական ծրագրին: Գույե միայն առաջին հասակային խմբի բացառությամբ, պոլիտեխնիկական դպրոցի պահպանման ծախքերը մասամբ պետք է ծածկվեն նրանց պատրաստած իրերի վաճառումով: Աշխատավարձ ստացող արտադրական աշխատանքի միացումը—մտավոր զարգացմանը՝ ֆիզիկական վարժությունների և պոլիտեխնիկական պատրաստություն հետ, բանվոր դասակարգին բարձրացնում է շատ ավելի բարձր մակարդակի, բան ալն մակարդակը, վորի վրա գտնվում են ալժմ հասարակության միջին և բարձր դասակարգերը»:

Ինչպես ցույց է տալիս ալս բանաձևը, աշակերտների աշխատանքը պոլիտեխնիկական դրպրոցում ալնքան արդյունավետ պետք է լինի, վոր հնարավորութլուն ստեղծի դպրոցի ծախսերի մի մասը ծածկել - պատրաստած իրերի միջոցով:

Պոլիտեխնիկական դպրոցը հաշվի չե առնում հոգեֆիզիոլոգիական առանձնահատկությունները,

աշակերտների հասակը, նրանց խմբերի բաժանումը և այլն:

Ծրագրերը, աշխատանքի ձևերը պատրաստիչ են հրամցվում վերևից, այլ մշակվում են ու հարմարեցվում ըստ տեղական առանձնահատկությունների, իհարկե, աֆաես, վոր չխախտվի կրթութւյան ընդհանուր խնդիրներն ու նպատակները:

Պոլիտեխնիկական կրթութւյունը պետք է սկըսել փոքր հասակից՝ առաջին աստիճանի դպրոցից, նույնիսկ մանկապարտեզից:

ՊՈԼԻՏԵԽՆԻԶՄԸ ԳՈՐԾԱՐ. ՅՈԹԱՄՅԱԿՈՒՄ

Պոլիտեխնիկական կրթութւյունը դեռ տարրական դպրոցներից սկսելը ձեռնտու չե նախ մանկավարժական տեսակետից: Մանկական հասակը ավելի եֆեկտավոր է մանկավարժութւյան տեսակետից, մանկութւյան հասակում լուրացրած ունակութւյուններն ու գիտութւյունն ավելի ամուր են մնում հիշողութւյան մեջ: Յերկրորդ ոգուտը տնտեսական է, չեթե աշակերտներն առաջին աստիճանի դպրոցում և գործարանային 7-ամյակում փորոշ չափով ծանոթ լինեն արդյունաբերութւյանը, ունենան ընդհանուր կրթութւյուն, կրթութւյան բարձր ողակներն ավելի եժան կնըս-

տեն։ Որինակ, չեթե նրանք 7-ամյակում պոլի-
տեխնիկական կրթութուն ստանան, տեխնիկումի
ծրագիրը հեշտությամբ կանցնեն և նրանց կրթ-
թութունը այդտեղ ավելի եժան կնստի, հե-
տևապես կաղերբի պատրաստման խնդիրը ճիշտ
լուծելու համար անհրաժեշտ և—գործարանային
7-ամյակի պոլիտեխնիկական կրթութունը կա-
նոնավոր հիմքերի վրա դնել։ Գործարանային 7-
ամյակում գործն այնպես տանել, վոր վերջաց-
նողը հասկանա – արտադրության պրոցեսի կա-
րևոր ճյուղերը, ինչպես, – մեքենական, քիմիական
պրոցեսները, եներգետիկ հիմունքները, աշխա-
տանքի կազմակերպումը, ցեխերի բաժանմունք-
ների փոխադարձ կապը, հիմնարկի ճյուղերը։

Առանց արդյունաբերության միջնորդ – միաց-
նող ճյուղերի հետ ծանոթ լինելու, աշակերտը
չի կարող ճիշտ հասկացողութուն ունենալ տրն-
տեսության, ամբողջ—ընդհանուր արտադրու-
թյան մասին, նա չի կարող ըմբռնել վերակա-
ռուցման խնդիրները, տվյալ արտադրության
տեղը ժողովրդական տնտեսության կառուցման
մեջ, – ուստի գործարանային 7-ամյակի աշակեր-
տը պետք և ուսումնասիրի վոչ միայն իր գոր-
ծարանի ու արտադրության տեխնոլոգիան, այլ
նա ծանոթ պիտի լինի նաև մի շարք այլ ճյու-
ղերի տեխնոլոգիական պրոցեսներին, մետաղի,

քիմիայի, ելեկտրոտեխնիկայի, գյուղական տնտեսութեան շինարարութեան:

Գործըթամյակը որգանապես կապված լինելով արտադրութեան հետ, բանվորական ուժ չի պատրաստում, այլ հետագա պրոֆեսիոնալ, պոլիտեխնիկական կրթութեան հիմք է տալիս, ուր արդեն արդունաբերութեան վորոշ ճյուղի համար կադրեր են պատրաստում:

7-ամյակում դեռ մասնագիտացում չկա: Նրան պատակն է ըմբռնել տալ աշակերտութեանը արտադրութեան իսկական հիմունքները, ոգնել նրան հասկանալու արտադրութեան տվյալ ճյուղի տեխնիկական և տնտեսական փոխհարաբերութիւնները մի շարք այլ ճյուղերի հետ, զինել նրան տեսականն ու գործնականը կապակցելու կարողութեամբ:

Գյուղական դպրոցի առանձնահատկութիւնն այն է, վոր յերեխաները ավելի շատ են հնարավորութիւն ունենում մասնակցելու արտադրական աշխատանքներին, բայց ավելի անհարմար պայմաններում — գուրկ են արտադրութեան գանազան ճյուղերից և համարյա թե բոլորովին ինդուստրիայից: Պետք է աշխատել այդ դպրոցներին կից ստեղծել մեքենայացման լենթարկված գյուղատնտեսական արտադրական բազաներ: Գյուղական դպրոցի աշակերտութիւնը, բացի գյուղա-

տնտեսական աշխատանքից, պետք է աշխատի ծանոթանալ նաև ինդուստրիալ արտադրության հիմնական սկզբունքների հետ: Նրանք պետք է լաշն ձևով կազմակերպեն մեքենայացման լեն-թարկված բազմազան արհեստանոցներ:

Պոլիտեխնիկական դպրոցի աշխատանքներն անհրաժեշտ է բաժանել հետևյալ ձևով.

Առաջինը—կցել դպրոցը վորոշ արտադրու-թյան: Լաշն պոլիտեխնիկական կրթութուն կազ-մակերպելը գործյութամյակում ապահովված կա-րող և լինել միաշն աշն պալմաններում, յերբ գործյութամյակը որգանապես կապված կլինի ար-տադրության հետ: Ուսման փոքր տարիներից սկսած, յերեխաներին հնարավորություններ տալ ուսումնասիրելու արտադրությունը և տիրապե-տելու պոլիտեխնիկական աշխատանքներին: Ամեն մի գործյութամյակում բարձր խմբերի համար պետք է հիմնվեն հարմար ուսումնա-արտադրա-կան բաժիններ-ցեխեր, գործարանին կամ դըպ-րոցին կից, վորոնք պետք է աշխատեն իբրև գործարանի բաժիններ—նրա իրավունքներով:

Յերկրորդը—տվյալ արտադրության ուսում-նասիրությունը զառնում է գործյութամյակի մը-շակած բոլոր ծրագրերի հիմնական առանցքը:

Յերրորդը—գործյութամյակի փոքր խմբերի հա-մար պետք է կազմակերպվեն բանվորական սեն-

յակներ, վորոնք հնարավորութիւն կտան չերե-
խաներին մոտենալ արտադրութեան տեխնիկային,
զարգացնել նրանց ընդունակութիւնները՝ գյու-
տարարութեամբ զբաղվելու:

Զորրորդը—բարձր խմբերի ուսանողների համար
արտադրական պրակտիկա կազմակերպել արտա-
դրութեան արհեստանոցներում և ցեխերում:

Հինգերորդը—գլըոցը ուսումնասիրելով իրեն
մատչելի արտադրութիւնը, մի կողմից կապ և
հաստատում ալդ պրոցեսների հիմնական սկզբ-
բունքների և տնտեսութեան ալ ճշուդերի ար-
տադրական պրոցեսների միջև, մյուս կողմից
ծանոթացնում և միմյանցից տարբերվող պրո-
ցեսներին ու ալդալիսով ամբողջ արտադրութեան
ընդհանուր սիստեմի քիչ թե շատ ամբողջացած
պատկեր և տալիս:

Արտադրական աշխատանքը ընդհանուր կըր-
թութեան նկատմամբ վոչ թե իլյուստրացիա
պետք և լինի, ալ ծառալի նրան վորպես հիմք:

Գործարանի շուրջը հասարակական աշխատանք
կազմակերպել ու հենց գլըոցը մոբիլիզացիալի
լենթարկել, ոգնելու արտադրութեանը՝ արտադր-
ական ծրագիրն իրագործելուն: Դպրոցը պետք
և հիմնավորի իր հասարակական-ոգտակար աշ-
խատանքի կոնկրետ ծրագիրը սովելի տեական
ժամանակաշրջանի համար, և ուժեղացնի կոմու-

նխատական դատախարակչական աշխատանքները:

Ծրագիրը կազմելիս և յոթամյակի վերակառու-
յունն անցկացնելիս, անհրաժեշտ և հաշվի առնել
այն արտադրութեան առանձնահատկութունները,
վորը տվյալ դպրոցի հիմքը պետք և կազմի:

Տնտեսական հիմնարկները դպրոցականների աշ-
խատանքներին պետք և արտադրական նշանա-
կութուն տան, նրանք պետք և պայմաններ
ստեղծեն, վորպեսզի լեռեխաները միևնույն դազ-
դյահի մոտ չնստեն, կամ աննպատակ կերպով
չշրջեն գործարանի բաժանմունքներում, այլ ապա-
հովեն նրանց ուժերին համապատասխան աշխա-
տանքներով:

Վորպեսզի այս լաշն հանրակրթական վերնա-
շենքը կապված լինի արտադրական աշխատանք-
ների հետ, պետք և լաշն կերպով իրագործել
աշակերտներին մի արտադրութունից մյուսը
ժամանակավոր գործուղելը, ինկատի ունենալով,
վոր պետք և տեղի ունենա նաև արդյունաբերական
հիմնարկից գլուղատնտեսականը:

Այդ փոխադրութունների ժամանակ չի կարե-
լի սահմանափակվել սովորական եքսկուրսիանե-
րով, վորոնք հնարավորութուն են տալիս միաշն
ուսմունքը անցողակի կերպով կապել արտադրու-
թեան հետ և վոչ թե արտադրական աշխատանք-
ներում խորանալ:

Գլուղատնտեսութեան ինդուստրացումը և նրա վերակառուցումը սոցիալիստական հիմունքներով, վոր անց ե կացվում բանվոր դասակարգի անմիջական ղեկավարութեամբ, պետք ե վոչ միայն ամեն գործըլթամյակի ուսումնասիրութեան առարկա դառնա, ալ և անմիջապէս գործոն մասնակցութիւն ունենա, ու բանվորների յերեւիտները ակտիվ կերպով մասնակցեն բանվորական-շեֆ ընկերութիւնների, բանլորական բրիգադաների միջոցով:

Ամեն մի գործըլթամյակ կապվելով գլուղի, գլուղական դպրոցի և խրճիթ-ընթերցարանի հետ իբրեւ շեֆ, սոցիալիստական մրցակցութեան ձևով պետք ե ոգնի գլուղի սոցիալիստական վերակառուցման գործին:

ԱՐՇԵՍՏԱՆՈՑԻ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ ՅԵՎ ՆՐԱ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՄԱՆ ԶԵՎԵՐԸ

Պոլիտեխնիկական կրթութեան ասպարիզում դեռ մեծ դեր ունեն խաղալու արհեստանոցները. դրա համար ավելորդ չենք համարում մի փոքր մանրամասն կանգ առնելու ալդ խնդրի վրա:

Ալթմ ընդգծենք արհեստանոցների աշխատանքները գործըլթամյակների մեծ խմբերի համար: Գործըլթամյակների աշխատանքը դպրոցական

արհեստանոցներում պոլիտեխնիկական դաստիարակութեան մի մասն եւ եւ չենթարկվում եւ այն բնդհանուր նպատակին, վոր ուսանողը պետք ե հասկանալ վերակառուցվող ժողովրդական տնտեսութեան հիմունքները:

Անհրաժեշտ ե ընդգծել, վոր արհեստանոցների աշխատանքը պետք ե կրի արտադրական բնույթ: Այդ կնշանակե. առաջին—վոր դպրոցների արհեստանոցները արտադրում են հասարակականապես ոգտակար ե նյութական արժեք ունեցող իրեր. լերկրորդ—վորպեսզի արհեստանոցներում արտադրած իրերի հասարակական արժեքը հասկացվի ե պարզ լինի սովորողների համար, այսինքն՝ վորպեսզի նրանք իրոք տեսնեն այն արտադրանքի անհրաժեշտութիւնը, վոր արտադրում են իրենք. լերկրորդ—վորպեսզի դպրոցական արհեստանոցների արտադրած արտադրանքը այս կամ այն կերպ ոգտակար լինի այն հիմնարկի համար, վորին կից ե դպրոցը: Այս դրույթին համապատասխան ել պետք ե դրվի դպրոցների արհեստանոցների կազմակերպման խնդիրը:

Արհեստանոցն անհրաժեշտ ե նախ՝ աշխատանքային պոլիտեխնիկական պատրաստութիւնը ծավալելու, լերկրորդը՝ աշխատանքի մեթոդիկական փոխելու համար: Մենք պետք ե աշխատանքը ուսուցանելու ձեռքի արհեստակցական բնույթից

անցնենք (վորդեո շատ ուժեղ և դպրոցներում) անկողմը, ուր արտադրական աշխատանքն իր համար բավականաչափ ամուր տեղ և ձեռք բերել, ուր բազմակողմանի պոլիտեխնիկական աշխատանքը դաստիարակության մեթոդիկան եւ Ձեռքի աշխատանքը մեր ծրագրում իր վորոշ տեղն և բռնում. սակայն միայն իբրև ընդհանուր աշխատանքային պատրաստության մի մասը և միայն իբրև միջոց ինդուստրիալ տիպի աշխատանքի ձևերին հասնելու համար: Ձեռքի աշխատանքի ձևերը պետք և համարվեն իբրև տիխնոլոգիական պատրաստության և տեխնիկական աշխատանքային գարգացման միջոցներից մեկը:

Ուսման սկզբնական տարիներում—առաջին աստիճանում, կարելի չէ խոսել առարկայական (իրերի) մեթոդի մասին, վորը գործադրելիս ուսանողների ուղադրությունը կենտրոնանում և պատրաստվող վորոշ առարկայի վրա. իսկ այս կամ առանձնակի ոպերացիայի կամ գիտնալու յուրացումը ուսանողի գիտակցության մեջ չետին շարքն և անցնում—ու այդ (գիտենալը) չերեխան ձեռք և բերում իր համար աննկատելի կերպով՝ առարկան կամ իրը պատրաստելու պրոցեսում:

Աշխատանքի ունակություններ ձեռք բերելը հետզհետե, տարեց-տարի բարդանում և բարձր

խմբերում արդեն վորոշ իր շինելու և ձեռք բերելու հետ միասին վորոշակի խնդիր և դրվում ունակություններ ստանալ, կատարելագործվել, մանրակրկիտ կերպով, լավ ու կանոնավոր վորոշ ուպերացիաներ կատարել:

Դպրոցական արհեստանոցները կազմակերպել համապատասխան աջն հիմնարկի պահանջների, վորին կցված և դպրոցը: Դպրոցն ու նրա արհեստանոցները դառնում են գործարանի որդանական մասը և համարվում են նրա ուսումնաարտադրական բաժանմունքը—ցեխը:

Արհեստանոցների արտադրական պատվերները ստացվում են գործարանից: Դպրոցն ու աշակերտները արհեստանոցի արտադրական ծրագրին նախում են իբրև գործարանի ընդհանուր արդֆինպլանի մի մասը:

Արհեստանոցների աշխատանքի միացն աշխատի բնույթը կարող և հետաքրքրել գործարանալին կազմակերպություններին, արհեստանոցները բանվորական մասսաների հսկողության տակ դնել, գրավել բանվորների ուշադրությունը և արժանանալ նրանց ոգնությանը:

Արհեստանոցների արդֆինպլանները տարվա սկզբին պետք և մշակվեն դպրոցի և աջն հասարակական ու գործարանական կազմակերպությունների մասնակցությամբ, վորոնց կարիքը պետք

ե սպասարկեն արհեստանոցները, և վորոնք դոր-
ժադրում են դպրոցական արհեստանոցների ար-
տադրանքը: Այս արդֆինսլանը քննվում է նաև
բոլոր խմբակներում:

Համապատասխան ձևով պետք է լինի նաև ար-
հեստանոցներում յերեխաների կազմակերպու-
թյունը—այսինքն վորոշ արտադրական առաջա-
դրություններ կատարելու սկզբունքով: Պետք է
առաջ քաշել արհեստանոցների կառավարելու հա-
մար համապատասխան կազմակերպություններ,
վորոնք պետք է հոգան աշխատանքի սաշտսա-
նության, արդֆինսլանները կատարելու մասին,
հիմնարկի արտադրական խորհրդակցությունների
տիպի համապատասխան արտադրական խորհր-
դակցություններ կազմակերպեն: Այդ խորհր-
դակցություններին ակտիվ կերպով պետք է մաս-
նակցեն և գործարանային կազմակերպություն-
ների ներկայացուցիչները:

**ՊՈԼԻՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԿԻՐԱՌՄԱՆ
ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ ԱՌԱՋԱՑՈՂ ՎՏԱՆԳԱՎՈՐ
ՅԵՐԵՎՈՒՅԹՆԵՐԸ**

Հատուկ փափկանկատությամբ պետք է մո-
տենալ յերեխաների արտադրական աշխատանք-
ներին մասնակցելու ծրագիրը կազմելու գործին,
այնպես պետք է կազմել այդ ծրագիրը, վոր խու-

առփենք վաղահաս և նեղ մասնագիտացումից։
Պետք և խոստովանել, վոր ալստեղ մեծ վտանգ
կա. նախ — արտադրական աշխատանքներն ու ուս-
մունքը կարող են մեքենայորեն միանալ ու
մեկը մյուսից չբաժանել, և չերկրորդ -- չերեխա-
ները հանրակրթական սուարկաները կարող են
անցնել և պատասխան չստանալ այն հարցերի
վերաբերյալ, վոր առաջ կգան արտադրական
պրոցեսների միջոցին։

Պոլիտեխնիզմին հասնող այս ծանր հարված-
ները կարող են տխուր հետևանքներ ունենալ
(հոգնեցնել, ֆիզիկական և մտավոր աշխատանք-
ներն անջատել իրարից)։

Պոլիտեխնիզմի գործնական աշխատանքները
կազմակերպելիս, կարող են առաջ գալ և վորոշ
ալլ վտանգավոր լերևույթներ, վորոնց մասին ան-
հրաժեշտ է մի քանի խոսքով կանգ առնել։ Առա-
ջին վտանգն այն է, վոր մենք շատ խոսում, բայց
գործնականում վոչինչ չենք անում. դա կոչվում
է սխուրաստիկական պոլիտեխնիզմ, վորով ամ-
բողջապես լեցուն ելին մեր նախկին դպրոցները։

Մյուս վտանգն այն է, վոր պոլիտեխնիզմը մեզ-
նում շատ նեղ ու փոքր քանակով ունակություն-
ներ ձեռք բերելու հարց դնել է, ինչպես անում
է Գաստյեվը։ Նրա սխալն այն է, վոր նա պոլի-
տեխնիզացիայի խնդիրը կապում է միայն աշխա-

տանքային պոլիտեխնիկայի խնդիրներին, ամենևին չշոշափելով պոլիտեխնիկական կրթության, պոլիտեխնիկական գիտության խնդիրները: Նա փորձ չի անում խորանալու, ըմբռնելու ուսանողներին արտադրության մեջ մտցնելու պրոցեսը: Աշխատանքային կենտրոնական Խնտիտուտի(ԱՄՏ) տեսուչ Ա. Կ. Գաստյեվը կարծում է, թե պոլիտեխնիզմը— դա «աշխատանքային բազմատեսակ ընդհանուր ունակություններ ձեռք բերելն է»: Յեվ ինչպես ընդգծում է ընկ. Կրուպսկայան— «Դա շատ մեծ վտանգ է: Մեղ մոտ շատ հաճախ նկատվում է դեպի տեխնիկան, դեպի նեղ արհեստավորական տիպը գլորվելու դեպքեր»: Այդպիսի դեպքերում դործնականը կանոնավոր կերպով չի կապվում տեսականի, իսկ աշխատանքի պրոցեսը մյուս առարկաների դասավանդման հետ:

Սխալ է նաև ընկ. Սանթրոսյանի կարծիքը, վոր արտահայտված է նրա «Սոցիալիստական վերակառուցման ներկա ետապը և ժողովուստավորության հերթական խնդիրները» գրքույկի մեջ՝ պոլիտեխնիզմի մասին, ուր նա գրում է. «Իմ կարծիքով ճիշտ չեն այն ընկերները, վորոնք պոլիտեխնիզմի բազմակողմանի կրթության խնդիրն անպայման կապում են արտադրության բոլոր կամ բազմաթիվ ճյուղերի ուսումնասիրության հետ»: Այնինչ հենց նույն գրքի 11-րդ յերեսում

գրում ե—Համ Կ (բ) Կ ծրագրում շեշտված կե-
տը, ուր ասված ե. «անցնել ձրի, պարտադիր, ընդ-
հանուր և պոլիտեխնիկական կրթության», և վոր-
պեսզի պոլիտեխնիկական կրթությունը սխալ չհաս-
կացվի, փակագծում պարզաբանված ե, «վոր տե-
սականորեն և գործնականորեն ծանոթացնում ե
արտագրության բոլոր ճյուղերի հետ»:

Այս կետում ընկ. Սանթրոսյանը միանգամայն
աղավաղում ե կոմկուսակցության ծրագիրը: Այս
խնդիրը նա սխալ ե դնում, բաց հենվելով Մարք-
սի կարծիքի վրա, ճիշտ չեղրակացություն ե դուրս
բերում—ընկնելով հակասությունների մեջ: Ան-
հրաժեշտ ե ընկ. Սանթրոսյանի այս սխալ թեզի
վրա կանգ առնել, վորովհետև մեր մասսայական
ուսուցչությունը, ղեկավարվելով նրա գրքույկով,
կարող ե սխալ կազմակերպչական աշխատանքներ
տանել և միանգամայն աղավաղել պոլիտեխնիզմը,
դարձնելով վերջինը պրոֆեսիոնալիզմ:

Այդ մասին պոլիտեխնիկական կրթության ա-
ռաջին համագումարում ընկ. Պանկրատովի ղե-
կուցման ժամանակ, չերբ հարց են տալիս «կա-
րելի՞ չե պոլիտեխնիզմը անցկացնել արդյունաբե-
րության մի ճյուղի հիման վրա և ուրիշ ճյուղի
վորակավորումն ստանալ», պատասխանում ե.
«հարցը պարզ չե: Յեվ ղեկուցումներում և թե-
զիսներում վորոշակի ասված ե, թե ինչ ե պոլի-

տեխնիզմը: Դպրոցն ու աշակերտներին չի կարելի պոլիտեխնիզացիայի չենթարկել միայն մի ճյուղի հիման վրա: Պոլիտեխնիզմը պետք է կառուցվի զանազան արտադրութւոյունների կարևորագոյն արդյունաբերութւան պրոցեսների կապակցութւամբ: Աշակերտների պոլիտեխնիկական ուսուցումն կազմակերպել արտադրութւան միայն մի ճյուղի հիման վրա—դա հենց այն է, վոր կապված է պրոֆեսիոնալիզացիայի հետ»:

Այս նույնն է ապացուցում ընկ. Կրուպսկայան պոլիտեխնիզացիայի գործնականորեն կիրառման մասին գրելիս¹. «Գործչութամյակի արտադրական աշխատանքների ուսումնասիրութւոյունը պետք է սկսել այն արտադրութւոյունից, վորին ամբացված է դպրոցը, (վորին ինչպես այժմ անվանում են «մայր» (материнское) արտադրութւոյուն) Բացի «մայր» արտադրութւոյունից անհրաժեշտ է նաև մի այլ արտադրութւան խոր ուսումնասիրութւոյուն, վորի հետ դպրոցը նույնպես որդանապես կապված պիտի լինի»... այնուհետև նա սովեյացում է, «ինչ վերաբերում է հետագա այլ արտադրութւոյուններին, գուցե կարելի կլինի ծանոթանալ նրա վորոշ ցեխերի աշխատանքների հետ»:

Ինչպես ցույց են տալիս ընկ. Կրուպսկայայի այս տողերը, դպրոցը պետք է անպայման ծանոթանա մի քանի արտադրութւոյունների հիմնական

¹ На путях к новой школе, № 8—9, 1930 թ.

ճյուղերի հետ և վոչ թե միայն մի արտադրութեան հետ, ինչպես կարծում ե ընկ. Սանթրոսյանը:

Այս բոլորից չպետք է չեզրակացնել և այն, վոր մենք պետք ե սպասենք մինչև լերկիրն ամբողջապես մեքենայացման լենթարկվի և հետո անցնենք դպրոցի պոլիտեխնիզացիայի գործին: Ընկ. Լենինը Ստեպանովի ելեկտրոֆիկացիայի մասին գրքուկի առաջաբանում գրում ե. «Մենք պետք ե յուրաքանչյուր ելեկտրական կայան դարձնենք յուրահատուկ ելեկտրական ագիտ-կայան, յուրաքանչյուր ելեկտրական կայան դարձնել գիտութուն տարածող կենտրոն: Վոչ միայն ելեկտրականութունը, այլև յուրաքանչյուր տրակտոր, յուրաքանչյուր գործարան և այն բոլորը, ինչ վոր մեր շրջապատում կապված ե տեխնիկայի հետ, ինչ վոր պատկերացում ե տալիս նրա մասին, պետք ե ոգտագործել ամբողջապես»:

Նույնը գրում ե Կրուպսկայան. «Պոլիտեխնիզացիայի համար մենք պետք ե ոգտագործենք ամբողջ մանրամասնությամբ այն բոլորը, ինչ հնարավոր ե. կա մեքենա, պետք ե ոգտագործել պոլիտեխնիզացիայի համար, տրակտոր կա, տրակտորը ոգտագործել, բացատրելով նրա ամբողջ ներքին կառուցվածքը և ցույց տալ, թե ինչ ե նա: Յուրաքանչյուր լերկաթգծի կայարան պետք

ե դարձնել լուրահատուկ դպրոց: Մարքսը խոստում
եր ջրաղացի, ժամացույցի և նրանց նշանակու-
թյան և դերի մասին—տեխնիկայի պատմության
համար: Նրանց պետք է ոգտագործել նաև պոլի-
տեխնիկական կրթության նպատակներին համար»:

Այս ցիտատները պարզ ցույց են տալիս, վոր
պոլիտեխնիկական կրթության գործը պետք է
կազմակերպել նույնիսկ այն վայրերում, ուր ար-
տադրութիւնը զարգացած չէ:

ՄԱՍՍԱՅԻ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ՊՈԼԻՏԵԽՆԻ- ԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՄԱՆ ԳՈՐԾՈՒՄ

Պոլիտեխնիկական կրթության գործը կազմա-
կերպել անկարելի և անհնարին է միայն լուսոր-
գանների ուժերով. այդ խնդիրը լուծելու համար
անհրաժեշտ է պոլիտեխնիկական կրթութիւնը
դարձնել լայն սոցիալ-քաղաքական պրոբլեմ:
Առաջին հերթին անհրաժեշտ է մասսայի նախա-
ձեռնութիւնը, վորի համար պետք է մասսայա-
կանացնել պոլիտեխնիզմի գաղափարը, հասկաց-
նել բանվորութիւնը պոլիտեխնիզմի ելութիւնն
ու դասակարգային բնույթը, ցույց տալ, մանրա-
մասն, նրանց անելիքները: Միայն մասսաների
և դպրոցի մերձեցմամբ կարելի չէ ստեղծել պո-
լիտեխնիկական դպրոցը:

Թողլուսավորութիւնն առաջին համագումարում

ընկ. Լենինը իր ճառում ասել է. «Այսուհետև մեր դպրոցը, սարկուլթյան շղթալից ազատված ժողովրդի հետ միասին, կընթանա սոցիալիզմի ուղիով, այսինքն բանվոր դասակարգի, աշխատավորութան լայն մասսայի հետ միասին—դպրոցը կգնա սոցիալիզմի ուղիով»:

Դպրոցը պոլիտեխնիկացիայի լենթարկելու համար անհրաժեշտ է միասնական պլան. յուրաքանչյուր կազմակերպություն իրեն առջև կոնկրետ խնդիր պիտի դնի, թե ինքն ինչ կարող է անել դպրոցի պոլիտեխնիկացիայի համար և ձգտի իր ծրագիրը կապել մյուս հիմնարկների ծրագրի հետ, ինչպես ասում է Կրուպսկայան. «Յեթե բանվորները, արհմիություններն ու տնտեսագետները այս ասպարիզում միահամուռ ուժերով, միասին չաշխատեն, ապա մենք այս ճակատում լեռկար կլիմիրտանք, մինչ կմտնենք այն ուղին, վորը մեզ հնարավորություն կտա մեր սոցիալիստական վերակառուցումը հասցնել իր ցանկալի վախճանին», հետո ավելացնում է. «Իմ զեկուցման նստատակն եր ընդգծել, վոր բանվորական մասսաները, արհմիությունները, վորոնք որդանապես կապված են այդ մասսաների հետ, և տնտեսավարները (хозяйственники), վորոնք, իհարկե, վոչ մի բոպե չեն կարող մոռանալ, վոր իրենց աշխատանքը տեղի չե ունենում խորհրդա-

լին լերկրում, վոր վերակառուցման ալդ աշխա-
տանքը, վորը վառ սոցիալիստական բնույթ ե
կրում... դրանք բոլորը պետք ե անմիջական
մասնակցութիւն ունենան դպրոցի պոլիտեխնի-
զացիայի գործում—նրա բոլոր աստիճաններում»։
Անհրաժեշտ ե մանավանդ տնտեսավարների մաս-
նակցութիւնը, ինչպես ավելացնում ե նա—«իսկ
դպրոցի պոլիտեխնիզացիայի գործը նրանց ան-
միջական (кровное) սլարտականութիւնն ե»։

Յուրաքանչյուր գործարանում անհրաժեշտ ե
կազմակերպել պոլիտեխնիզացիայի շտաբ, վորը
պարզ, կոնկրետ ծրագիր պիտի ունենա։ Շտաբն
առաջինը պետք ե մտածի դպրոցի արտադրա-
կան աշխատանքների կազմակերպման մասին,
քննության առնի դպրոցի ծրագիրը լայն բանվո-
րական ժողովներում, դպրոցի արհեստանոցների
կազմակերպմանը նյութական աջակցութիւն ցույց
տա, դեկավարի ալդտեղի աշխատանքները։ Գոր-
ծարանը մեծ ոգնութիւն կարող ե ցույց տալ
նույնիսկ իրեն արդեն անպետք, չգործադրվող
իրերով։ Շտաբը ոգնութիւն կարող ե ցույց տալ
նաև ուսուցչութիւնը, վորը դեռ նոր ե սկսել
ծանոթանալ ալդ աշխատանքներին։ Այստեղ հար-
կավոր ե փոխադարձ ոգնութիւն. ուսուցչու-
թիւնը բանվորներին պետք ե սովորեցնի, թե ինչ-
պես մոտենալ աշակերտին, ինչպես նրանց ցույց-

մունքներ տալ, իսկ բանվորութիւնը ուսուցչութեանն օգնի՝ լավ ուսումնասիրելու և ծանոթանալու գործարանի հետ:

Բացի շտաբից, գործարաններին կից, անհրաժեշտ է կազմակերպել կամավոր բրիգադա, վորակյալ աշխատողներից, վորոնք պետք է անմիջապէս մասնակցեն մանկավարժական աշխատանքներին, ղեկավարեն աշակերտների արհեստանոցային աշխատանքները, նրանց տեխնիկական խմբակները, եքսկուրսիաները և այլն:

Ինչ էն անում պրոֆմիութիւնները պարտադիր ուսման ու պոլիտեխնիզացիայի համար. նրանց աշխատանքներում դեռ զգալի բեկում չի նկատւում, այնինչ նրանց անելիքները շատ խոշոր են:

Պրոֆմիութիւնները առաջին հերթին պետք է կազմակերպեն մասսայի շարժումը՝ պարտադիր ուսման և դպրոցի պոլիտեխնիզացիայի նկատմամբ:

Դպրոցի պոլիտեխնիզացիայի պայքարում պրոֆկազմակերպութիւնների աշխատանքները հագեցած պետք է լինեն պայքարով հանուն պոլիտեխնիզացիայի, պետք է ձեռնարկել մասսայական պրոպագանդա. պոլիտեխնիզացիայի գաղափարները դեռ մասսայականացված չեն: Մասսան դեռ չգիտե, թե ինչ է պոլիտեխնիզմը, չեն հասկա-

նում նույնիսկ շատ պրոֆաշխատողներ: Անհրա-
ժեշտ ե առաջին հերթին պատրաստել ակտիվ և
զեկուցումներ տալ բոլոր կոլեկտիվներում, քննու-
թյան առնել այդ խնդիրը:

Նրանք կազմակերպում են բանվորական կոն-
տրոլ պոլիտեխնիկական դպրոցի վրա, մոբիլիզա-
ցիայի լեն լենթարկում վորակյալ արտադրական
ակտիվը, հարվածալիներին, կազմակերպում են
նրանց, նախապատրաստում՝ ոգնելու պոլիտեխ-
նիկական դպրոցին:

Պրոֆկազմակերպութունները, ժողովրդական
կրթության որգանների հետ միասին, կազմակեր-
պում են զանազան ձեռնարկումներ, աշխատան-
քի լրացուցիչ նոր սխտեմներ և նյութապես
մասնակցում են դպրոցի շինարարությանը:

Պրոֆմիութունների խնդիրը պետք է հանգի
աչն բանին, վոր ակտիվ կերպով ոժանդակեն
դպրոցներին՝ տնտեսավարներից անհրաժեշտ կա-
հավորութուն և միջոցներ ստանալու: Այդպիսի
փորձեր արդեն կան Ռուսաստանում, որինակ,
տեքստիլշիկների կհ-ն 1 միլ. ուղբի լե ստա-
ցել՝ գործարանային լոթամյակ կառուցելու:

Պրոֆմիութունները պետք է վերցնեն դպրոց-
ների շեֆութունը, սոցմրցման պալմանագրեր
կնքեն, հավաքական պալմանագրեր կապեն, նրանք
պետք է հսկեն, վոր տնտեսավարներն իրենց վրա

վերցրած պարտականությունները ճշտությամբ կատարեն:

Բացի դպրոցը պոլիտեխնիկացիայի լենթարկելուց, անհրաժեշտ է նաև սկսել զարգացնել արտադպրոցական աշխատանքի և պոլիտեխնիկական դաստիարակության հիմնարկների ցանցը, փորոնք նույնպես հզոր միջոց պետք է հանդիսանան կոմունիստական դաստիարակության ազդեցությունը տարածելու անկազմակերպ յերեսաների վրա: Այդ նպատակով անհրաժեշտ է ամեն մի պիոներ-տան, խրճիթ-ընթերցարանին, կոլխոզին, խորհրդատեսության կից կազմակերպել մանկական տեխնիկական կայաններ, թեկուզ քիչ (փոքրաթիվ) գործիքներով ու կահավորությամբ:

Հավ կլինի դպրոցներն ու պիոներական կոլեկտիվները կազմակերպեն շարժական բանվորական սենյակներ և ոգտագործեն զանազան գլուղերով ու դպրոցներում՝ ակմբային որերին:

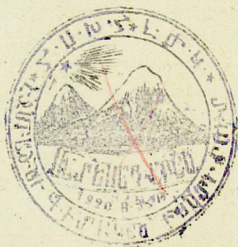
Խոշոր դպրոցներին կից պետք է կազմակերպել մեքենայացման լենթարկված արհեստանոցներ, ուր կկազմակերպվի կոնսուլտացիա՝ մյուս դպրոցների և շարժական սենյակների համար:

Պոլիտեխնիկացիայի գործի կազմակերպման հաջողությունը խոշոր չափով կախված է ուսուցիչների պոլիտեխնիկացիայի վերապատրաստման աշխատանքներից: Այդ խնդիրը հանդիսանում է պո-

լիտեխնիզացիայի գլխավոր կետերից մեկը: Անհրաժեշտ է նրանց համար վերապատրաստման կուրսեր բանալ, գործնականում ծանոթացնել արտադրական աշխատանքների հետ և այլն:

Պոլիտեխնիզմը կանոնավոր հիմքերի վրա դնելու համար, արտադրության վորակյալ բանվորներից առաջ պիտի քաշվեն իբրև դպրոցի վարիչներ, կցվեն դպրոցներին և նշանակվեն աշխատանքի տեսուչներ:

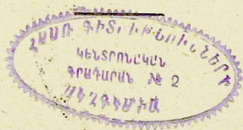
Կոմիերիտմիությունը և պիոներական կազմակերպությունը ակտիվ կերպով պետք է մասնակցեն դպրոցի պոլիտեխնիզացիայի աշխատանքների բոլոր բնագավառներին—հանդիսանալով նոր ձեռնարկումների ավանգարդը, լավ գիտակցելով, վոր պոլիտեխնիզմը խոշոր տնտեսական-քաղաքական ձեռնարկումն է:

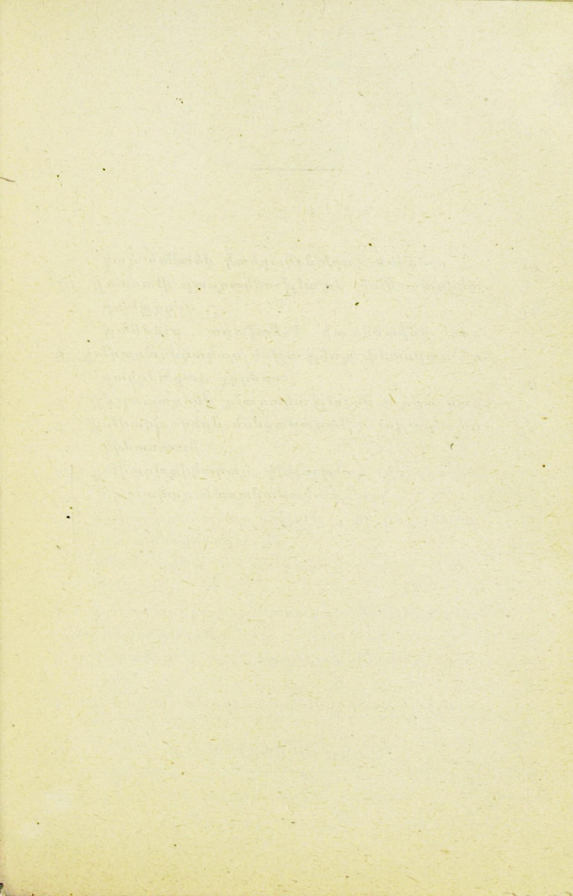


ԲՈՎԱՆ ԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

69

1. Վորակյալ բանվորի առանձնահատկությունները	3
2. Արտադրություն դաստիարակչական նշանակությունը	7
3. Պոլիտեխնիկական դաստիարակության նշանակությունը	9
4. Աշխատանքի և պոլիտեխնիկական դպրոցի տարբերությունը	16
5. Պոլիտեխնիկական կրթությունը վորպես սոցիալական դաստիարակություն	18
6. Պոլիտեխնիկական կրթության գործնական կիրառումը	19
7. Պոլիտեխնիզմը գործարանային լոթամյակում	24
8. Արհեստանոցի նշանակությունը և նրա կազմակերպման ձևերը	30
9. Պոլիտեխնիկական կրթության կիրառման ընթացքում առաջացող վտանգավոր չեղելիքները	34
10. Մասսայի մասնակցությունը պոլիտեխնիկական դպրոցի կազմակերպման գործում	40





THE UNIVERSITY OF CHICAGO

1900

ԳԱԱ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.



FL0039077

(094)

767

A $\frac{I}{4476}$

Գիրք 12 կուպ. (1 $\frac{1}{2}$ մ.) մաս.



В. Аствацатрян
К ПОЛИТЕХНИЧЕСКОЙ ШКОЛЕ

Госиздат ССР Армении
Эривань, 1930 г.
